

Consultatieverslag Kunst en Cultuur

Voorliggend consultatieverslag hoort bij de bijgestelde conceptvisie op het leergebied Kunst en Cultuur. Dit verslag is bedoeld om u mee te nemen in de keuzes die ontwikkelteam Kunst en Cultuur heeft gemaakt in het herzien van de conceptvisie op basis van de feedback die het team heeft ontvangen.

Samenvatting

In maart 2018 zijn 9 ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de ontwikkeling van bouwstenen voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Bewegen & Sport, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij en Mens & Natuur. Deze vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen. De ontwikkelteams komen dit jaar vier keer bij elkaar in ontwikkelsessies van drie opeenvolgende dagen. Na elke sessie delen de teams de tussenproducten met betrokkenen om de inbreng en reacties te verzamelen, zodat zij op basis daarvan hun product verder kunnen ontwikkelen en aanscherpen.¹ Het eerste tussenproduct 'de conceptvisie' van elk leergebied is op 26 maart 2018 gepubliceerd. Het stond voor iedereen open om te reageren op de tussenproducten. Dit consultatieverslag beschrijft op hoofdlijnen het verloop van dit consultatieproces voor Kunst en Cultuur, de inbreng die het heeft opgeleverd en de manier waarop deze is benut om de conceptvisie aan te passen. Dit verslag is bedoeld om u mee te nemen in de keuzes die zijn gemaakt in het herzien van de conceptvisie. De conceptvisie wordt pas definitief vastgesteld aan het eind van het ontwikkelproces, omdat ook volgende stappen nog van invloed kunnen zijn op de uiteindelijke visie.

Het ontwikkelteam Kunst en Cultuur heeft het tussenproduct 'conceptvisie Kunst en Cultuur', gepubliceerd waarna er gelegenheid was voor een publieke consultatie tussen 26 maart en 25 april 2018. In deze periode hebben diverse partijen een tiental bijeenkomsten georganiseerd waarbij de leden van de ontwikkelteams in gesprek zijn gegaan over de conceptvisie van 'Kunst en Cultuur'. Veel van deze bijeenkomsten hebben geleid tot schriftelijke inbreng die breed gedeeld kon worden in het team. Het ontwikkelteam heeft in totaal 100 schriftelijke reacties ontvangen van tal van verschillende partijen, van vakverenigingen tot wetenschap en van ontwikkelscholen tot leerlingen en maatschappelijke organisaties. De inbreng is verzameld en individueel geanalyseerd door ontwikkelteamleden. Vervolgens zijn zij binnen hun ontwikkelteam in gesprek gegaan over de bespreekpunten die uit de consultatiefase naar voren zijn gekomen (aan de hand van hun individuele- en teamanalyse) om de conceptvisie te herzien. In totaal zijn er 740 individuele reacties ontvangen voor alle leergebieden.

¹ <https://curriculum.nu/ontwikkelpocess/>

Aanpassing tussenproduct 1 conceptvisie

Inleiding

Tijdens de tweede ontwikkelsessie die plaatsvond van 23 – 25 mei 2018 heeft het ontwikkelteam Kunst en Cultuur geconstateerd dat het veld en de ontwikkelscholen zeer constructief en inhoudelijk hebben gereageerd op de eerste conceptvisie van het leergebied Kunst en Cultuur. Ter voorbereiding op de bespreking over de feedback hebben enkele ontwikkelteamleden op basis van de ranking van de feedback van alle leden een selectie gemaakt van punten. Deze zijn verdeeld in twee groepen:

- 1) Thema's of onderwerpen die zonder discussie in de visie verwerkt konden worden. Dit waren vooral de punten die breed gedragen werden.
- 2) Thema's of onderwerpen waarover discussie was. Dit zijn besprekpunten geworden waarover het ontwikkelteam een standpunt heeft ingenomen.

Inleiding aanpassingen tussenproduct 1 visie

Op basis van de feedback heeft het ontwikkelteam Kunst en Cultuur over de hele linie de conceptvisie weten aan te scherpen en te verhelderen. Het ontwikkelteam heeft de opzet van de conceptvisie veranderd, definities aangescherpt, de figuren verwijderd en de paragrafen maatschappelijke ontwikkelingen en vakinhoudelijke ontwikkelingen verder verrijkt.

De bijdrage van het leergebied aan de drie hoofddoelen van het onderwijs is geïntegreerd in de beschrijving van de inhoud en de reikwijdte van de leergebied, zodat er een directe relatie is. Dit geldt ook voor de brede vaardigheden. In de paragrafen samenhang en doorlopende leerlijnen zijn andere accenten gelegd. Uit de literatuurlijst zal blijken welke bronnen als inspiratie zijn benut. Tevens is scherper gelet op het taalgebruik. De visie biedt de basis voor alle leerlingen van 4-18 jaar en dient bruikbaar te zijn voor alle leraren die deze doelgroep onderwijzen. Om die reden zijn begrippen als (re)productie, receptie en reflectie algemeen verwoord. Tevens is een begrippenlijst toegevoegd aan de bijgestelde conceptvisie.

Relevantie van het leergebied

Er was veel steun en herkenning en er waren complimenten voor de beschrijving van de relevantie van het leergebied voor de leerling. Om die reden is deze paragraaf vrijwel onveranderd gebleven.

Inhoud van het leergebied

De inhoudelijke discussie over de inhoud van het leergebied is gevoerd langs de volgende besprekpunten waarover in het veld discussie is.

1. De verhouding tussen kunst en cultuur, het gebruik van definities en de rol van erfgoed binnen cultuur

Het ontwikkelteam Kunst en Cultuur werkt aan de opdracht van curriculum.nu binnen de huidige landelijke kaders van het onderwijs. Dit betekent dat leerlingen te maken krijgen met kunst en cultuur, met erfgoed, met praktijk en theorie, met maken, meemaken en betekenis geven (reflectie). Dit wordt in samenhang en in een doorlopende leerlijn uitgewerkt.

Mede naar aanleiding van de feedback is expliciet gesproken over de rol van theorie in het leergebied Kunst en Cultuur en de rol van erfgoed. Beide aspecten zijn in de tweede conceptvisie explicieter verwerkt. Dit betekent dat deze onderdelen ook in de grote

opdrachten zichtbaar worden en daarna in de uitwerking daarvan in kennis en vaardigheden. In het ontwikkelteam is de discussie gevoerd over de definitie van kunst en cultuur. Het ontwikkelteam heeft gekozen voor de brede definitie van cultuur en kunst als onderdeel van cultuur om de verbinding te kunnen maken met andere leergebieden.

2. De balans tussen theorie en praktijk

In het ontwikkelteam is gediscussieerd over de verhouding tussen theorie en praktijk. Uit de feedback is gebleken dat in de eerste conceptvisie onvoldoende duidelijk werd dat beide componenten aan de orde komen. De tweede conceptvisie is op dit onderdeel aangescherpt; ook wordt dit zichtbaar in de grote opdrachten. De leden van het ontwikkelteam delen de mening met het veld dat ook op jonge leeftijd een vorm van theorie al aan de orde kan komen en dat dit uit te werken is in een doorlopende leerlijn.

3. Het benoemen van de disciplines in de conceptvisie

Uit de feedback kwam de wens naar voren de disciplines duidelijker te benoemen. De opdracht van het ontwikkelteam Kunst en Cultuur is om bouwstenen (visie, grote opdrachten en kennis en vaardigheden) te maken voor het leergebied Kunst en Cultuur van de toekomst. Dit met de nadruk op *leergebied*. Een aandachtspunt daarbinnen is de kern te benoemen van het leergebied om overladenheid te voorkomen. Daarnaast geldt dat het vakgebied de laatste decennia breder, complexer en mogelijk zelfs omvangrijker is geworden. Onder invloed van technologie ontstaan in en naast de bestaande disciplines nieuwe toepassingen, uitingsvormen en mengvormen van kunst en cultuur maar ook van kunst met andere disciplines. De tweede bijgestelde conceptvisie gaat explicieter in op het fenomeen van de veranderende vakinhoud. Het ontwikkelteam heeft, in lijn met de opdracht en de bijgestelde visie, enkele grote opdrachten in concept geformuleerd. Deze worden in de volgende fase van het ontwikkelproces verder uitgewerkt in kennis en vaardigheden voor het leergebied.

4. De verbinding tussen onderwijs en (buitenschoolse) authentieke kunstervaringen met professionele kunst

In het leergebied Kunst en Cultuur heeft de authentieke ervaring van leerlingen met ambacht, erfgoed en professionele kunstenaars een meerwaarde. Dit is in de visie geëxpliciteerd en komt tot uiting in de grote opdrachten.

5. De rol van de figuren en het gebruik van nieuwe begrippen

Uit de feedback bleek dat de door het team ontwikkelde figuren vragen oproep. Er bleek verwarring over de gehanteerde begrippen. De tweede bijgestelde conceptvisie is op dit onderdeel aangescherpt. Het aantal begrippen is verminderd en het team heeft de figuren verwijderd.

Veel steun was er (onder andere vanuit de praktijk) voor het gebruik van het begrip artistiek-creatief vermogen (met streepje en in deze volgorde). Commentaar was er vanuit kunsttheorie en erfgoed. Op basis van de feedback heeft het ontwikkelteam de toelichting aangevuld. Het ontwikkelteam is van mening dat het begrip nu ook gebruikt kan worden voor de theorie van kunst en cultuur en de erfgoedsector. Bij het artistiek-creatief vermogen horen ook vaardigheden als onderzoeken, inleven en ontdekkend-onderzoekend leren.

Verwerkt

Veel van de waardevolle feedback heeft het ontwikkelteam kunnen verwerken. Een willekeurige opsomming van een aantal onderwerpen die breed gedeeld werden en verwerkt zijn: authenticiteit, maatschappelijke ontwikkelingen, vakinhoudelijke vernieuwingen, technologische ontwikkelingen (als onderdeel en aanvulling op het ambacht), creatieve industrie, inclusie, interculturaliteit, diversiteit, multiperspectiviteit (in ruimte en in tijd), de functie van kunst en brede vaardigheden. Deze aspecten zijn ook al meegenomen in het ontwikkelen van grote opdrachten. Opmerkingen die niet verwerkt zijn in de visie en beter tot hun recht komen in grote opdrachten zijn onderwerpen als het autonome karakter van kunst en de esthetische waarde van kunst. Er is ook een categorie feedback die zich minder goed liet verwerken. Niet verwerkt zijn opmerkingen van didactische aard. De opdracht van het ontwikkelteam heeft betrekking op het 'wat'. De didactiek valt buiten de werkopdracht aan het ontwikkelteam.

Positie van het leergebied in het curriculum

De paragrafen samenhang en doorlopende leerlijnen zijn op basis van de feedback aangescherpt. Aangepast is dat in elke onderwijssector oriëntatie, verkenning en verdieping mogelijk is en leerlingen op hun niveau complexe taken uitvoeren. Tevens zijn op verzoek concretere voorbeelden opgenomen van samenhang tussen praktijk en theorie en tussen leergebieden.

Bronnenlijst benut bij het ontwikkelen van de eerste conceptvisie

Uit de feedback bleek dat er een sterke behoefte was naar onderbouwing van de visie. Deze curriculumvernieuwing wordt aangejaagd door de onderwijspraktijk, maar we benutten ook veel (wetenschappelijke) bronnen. Het ontwikkelteam Kunst en Cultuur heeft tijdens de 1^e ontwikkelsessie ter inspiratie de volgende bronnen benut om de eerste conceptvisie vorm te geven:

BDD (2018). *Visiedocument beroepsvereniging docenten theater en drama*.

BDD, VLS. VONKC (2018). *Gedeelde visie van de kunstvakverenigingen BDD, VONKC en VLS over de essentie en de toekomst van het Leergebied Kunst en Cultuur in het primair en voortgezet onderwijs*.

Brouwers, H. (2010). *Kiezen voor het jonge kind*. Bussum: Coutinho.

Erfgoededucatie (2018). *Erfgoededucatie in het nieuwe curriculum*.

Groenendijk, T., Hoekstra, M., & Klatser, R. (2013). *Altermoderne kunsteducatie: theorie en praktijk*. Amsterdam: HKA.

Haanstra, F. (2001). *De Hollandse schoolkunst, mogelijkheden en beperkingen van authentieke kunsteducatie* (Oratie). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

HBO-raad (2011). *Generieke kennisbasis Tweedegraads docentenopleidingen*. Den Haag.

HBO-raad (2012a). *Kennisbasis docent beeldende kunst & vormgeving –Bachelor*. Utrecht: Altijddrukwerk.

HBO-raad (2012b). *Kennisbasis docent muziek –Bachelor*. Utrecht: Altijddrukwerk.

HBO-raad (2012c). *Kennisbasis docent dans*. Utrecht: Altijddrukwerk.

HBO-raad (2012d). *Kennisbasis docent theater*. Utrecht: Altijddrukwerk.

KVDO (2016), *Schakeldocument bij de nieuwe beroepsprofielen voor kunstvakdocenten*. Utrecht: Molen & Molen.

Heusden, B., van. (2010). *Cultuur in de Spiegel: naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen en SLO.

Heusden, B. van., Rass, A., Tans, J. (2016). *Cultuur², basis voor cultuuronderwijs*. Assen: van Gorcum.

Heijnen, E. (2015). *Remix je curriculum! Een ontwerpmodel voor kunsteducatie*. Amsterdam: Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten.

Hoeven, M. van der, Sluijsmans, L., Vorle, R. van de, & Heusden, B. van. (red.) (2014). *Cultuur in de spiegel: een leerplankader voor cultuuronderwijs*. Enschede: SLO

Kamp, M.T. van de (2017). *Reimagine, redesign and transform. Enhancing generation and exploration in creative problem finding processes in visual arts education*. Academisch proefschrift. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Lanschot Hubrecht, V. van, Marsman, P., Rass, A. & Tuinen, S. van (2015). *Kunst en cultuur. Vakspecifieke trendanalyse 2015*. Enschede: SLO.

Lanschot Hubrecht, V. van, Marsman, P. & Tuinen, S. van (2017). *Kunst en cultuur. Addendum op de vakspecifieke trendanalyse 2015*. Enschede: SLO.

Lutters, J. (2012). *In de schaduw van het kunstwerk: Art-Based Learning in de praktijk*. Apeldoorn: Garant.

Nussbaum, M. (2011). *Niet voor de winst*. Amsterdam: Ambo|Anthos.

Onna, J. van & Jacobse, A. (2017). *Laat maar zien, een didactische handleiding voor beeldend onderwijs* (5^e ed.) Groningen: Noordhoff.

Vereniging Classici Nederland (2018). *Visie op Griekse en Latijnse Taal en Cultuur in het curriculum in Nederland*.

VLS (2018). *Visie op muziekonderwijs in het primair en voortgezet onderwijs*.

VNK-E (2018). *Visie op curriculumontwikkeling van het leergebied kunst en cultuur door de VNK-E*.

VONKC (2018). *Visiedocument VONKC voor curriculum.nu: beeldende kunst en vormgeving (BK&V)*.

VONKC (2018). *Visiedocument VONKC voor curriculum.nu: dans*.

Weterings, A. en Plamper, S. (2016). *Begrijpen met je handen. Een andere kijk op kind en creativiteit*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Websites

<https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/conferenties-en-projecten/project-altermoderne-kunsteducatie/>

<https://www.ahk.nl/lectoraten/educatie/publicaties/>
<http://www.cultuuralsbasis.nl/>
<https://www.cultuurconnectie.nl/clientdata/downloads/cultureel-vermogen-nieuwe-woorden-voor-het-belang-van-cultuureducatie-en-participatie.pdf>
<http://www.cultuureducatiemetkwaliteit.nl/contact/>
<http://www.cultuurindespiegel.nl/>
<http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden>
http://expertisecentrum-kunsttheorie.nl/cms_data/model_hybride_kunsteducatie.pdf
<http://kunstcultuur.slo.nl/>
<https://kunstzinnigeorientatie.slo.nl>
<https://www.lkca.nl/onderzoek/leerstoelen-lkca/hester-dibbits>
<https://www.windesheim.nl/zoeken/?s=art%20based%20learning>

Bijlage 1 Algemene informatie consultatieproces

Consultatieproces

Het consultatieverslag beschrijft het verloop van het consultatieproces, de reacties die het heeft opgeleverd en de manier waarop deze zijn gebruikt om de conceptvisie aan te passen. Dit verslag is bedoeld om u mee te nemen in de keuzes die zijn gemaakt voor het herzien van de visie.

Inleiding Curriculum.nu

In het traject Curriculum.nu² werken de ontwikkelteams aan de basis voor herziening van kerndoelen en eindtermen voor hun leergebied. De ontwikkelteams komen in vier ontwikkelsessies bijeen. Na elke sessie delen de teams de tussenproducten met betrokkenen om de inbreng en reacties te verzamelen. De ontwikkelteams werken per leergebied aan een visie, grote opdrachten en bouwstenen van kennis en vaardigheden. Om tot deze tussenproducten te komen, beantwoorden de teams in verschillende stappen de vraag wat leerlingen zouden moeten kennen en kunnen en uiteindelijk wat er tot het curriculum zou moeten behoren. De ontwikkelteams werken aan deze producten op basis van de doelen, uitgangspunten en ontwerpprincipes, zoals beschreven in de werkopdracht.³ Het eerste tussenproduct, de visie, bestaat uit een beschrijving van (i) de relevantie van het leergebied (ii) de inhoud van het leergebied en (iii) de positie van het leergebied binnen het curriculum.

Aanpak consultatieproces

Het eerste tussenproduct van de ontwikkelteams, de conceptvisie, is voor een landelijke consultatie voorgelegd in de consultatieperiode van 26 maart tot 25 april 2018. De consultatie heeft verschillende doelen. Het eerste doel is het inhoudelijk verrijken van de tussenproducten. De ontwikkelteams kunnen immers niet alleen de bouwstenen formuleren. Zij hebben de deskundigheid en ervaringen van de rest van het onderwijs- en maatschappelijke veld hierin nodig. Het tweede doel is de herkenbaarheid van de eindopbrengst voor leraren te bevorderen. De ontwikkelscholen hebben hierin een belangrijke rol. Leraren zijn immers de beoogde gebruikers. Ten derde hebben veel betrokkenen een belang bij de inhoud van de eindopbrengst of spelen ze een rol in de realisatie van het uiteindelijke curriculum; het is belangrijk dat zij in deze fase al hun inbreng kunnen geven.

Bij de start van de consultatieperiode is het tussenproduct van alle ontwikkelteams met bijbehorende consultatievragen breed gedeeld met ontwikkelscholen en andere betrokkenen in het onderwijsveld. De mogelijkheid om feedback te geven, is door Curriculum.nu voorafgaand aan de start van het ontwikkelproces⁴ aangekondigd op bijeenkomsten, in verschillende nieuwsbrieven van de leden van de coördinatiegroep, de nieuwsbrief van curriculum.nu met circa 3.700 abonnees, een directe mailing naar

² Curriculum.nu is een gezamenlijk initiatief van de Onderwijscoöperatie, PO-Raad, VO-raad, AVS, LAKS en Ouders & Onderwijs. In de uitvoering wordt inhoudelijk samengewerkt met SLO.

³ https://curriculum.nu/wp-content/uploads/2018/03/Werkopdracht-Curriculum.nu_-6.pdf

⁴ Meetup 7 februari 2018, +/- 140 aanwezigen

35.000 leraren in het primair en voortgezet onderwijs, een oproep via internet en social media, informatie in verschillende onderwijsvakbladen en mailingen direct gericht aan circa 400 betrokken partijen. Ook zijn nieuwsberichten verspreid door verschillende betrokken partijen in het onderwijs.

Schriftelijke feedback kon op verschillende manieren worden aangereikt aan de ontwikkelteams: via antwoorden op consultatievragen en door het aanbieden van producten/documenten ter inspiratie voor de ontwikkelteams. Daarnaast zijn de leraren en schoolleiders uit de ontwikkelteams uitgenodigd bij verschillende bijeenkomsten die door diverse partijen zijn georganiseerd, om daar met aanwezigen in gesprek te gaan over de tussenproducten. De organisatoren van de bijeenkomsten hebben hierna schriftelijke feedback aangeleverd via de website of feedbackformulieren.⁵

Reacties op consultatievragen

Op de website en in de feedbackformulieren zijn consultatievragen opgenomen die door het betreffende ontwikkelteam zijn opgesteld. De aard van de vragen verschilde per team, per thema en per doelgroep, zie bijlage 1.

De antwoordruimte op de website en de feedbackformulieren beperkte zich tot +/- 200 woorden en bij de invulmogelijkheid 'overige opmerkingen' was er ruimte voor 5.000 woorden.⁶ Deze beperking is nodig om alle input te kunnen verwerken door de ontwikkelteams. Betrokkenen worden hiermee uitgedaagd om hun inzichten kort, maar krachtig te formuleren. In het veld 'overig' was er meer ruimte voor inbreng die men nog mee wilde geven. De feedbackformulieren werden ingediend bij consultatie@curriculum.nu.

Het feedbackformulier voor het leergebied is opgenomen in bijlage 1. De vragen op de website per leergebied waren gelijk aan een aantal vragen in het feedbackformulier van het leergebied (zie www.curriculum.nu).

Reacties van ontwikkelscholen

In de consultatiefase hebben ook de ontwikkelscholen⁷ gereageerd op de tussenproducten middels de feedbackformulieren. De ontwikkelscholen hadden de opdracht om hun inbreng te baseren op de feedback van het lerarenteam op hun school, van ouders, van leerlingen en waar mogelijk het aansluitend onderwijs en maatschappelijke organisaties rondom de school.

Producten ter inspiratie

Naast reacties via de website of feedbackformulieren waren er partijen die behoefte hadden om het ontwikkelteam producten ter inspiratie mee te geven in de vorm van losse brieven, lesmateriaal, eigen curricula, foto's, checklists etc. Zoals voorafgaand in de spelregels vermeld⁸, is niet gegarandeerd dat de ontwikkelteams deze producten door hebben genomen. De aangeleverde producten zijn ter inspiratie met de ontwikkelteams gedeeld via een digitale samenwerkingsruimte.

⁵ Spelregel 2 www.curriculum.nu

⁶ Spelregel 3 www.curriculum.nu

⁷ Bent u benieuwd naar de ontwikkelscholen? Kijk dan op www.curriculum.nu/ontwikkelscholen

⁸ Spelregel 2 www.curriculum.nu

Analyse van feedback

De reacties die zijn binnengekomen via de website en de feedbackformulieren zijn verzameld, verwerkt en geanalyseerd in analysetabellen in de periode tussen 25 april en 16 mei 2018. In de analysetabel zijn alle (achtergrond)gegevens van de indieners opgenomen, zoals de indieners die zelf hebben aangeleverd. Dit zijn gegevens zoals naam van de organisatie en het aantal leden dat zij in de feedback vertegenwoordigen.

De reacties zijn door enkele leden van het ontwikkelteam geclusterd rondom gemeenschappelijke thema's of antwoordrichtingen, die voortkwamen uit de ingediende antwoorden. Deze antwoordcategorieën hielpen bij het voeren van het gesprek binnen het ontwikkelteam. Vervolgens hebben alle leden van het ontwikkelteam de mogelijkheid gehad om alle ingediende reacties te lezen aan de hand van deze clustering, en per antwoord hun waardering aan te brengen. Zij deden dit door met een score aan te geven in hoeverre de (strekking van) de input in hun ogen tot herziening van de visie moest leiden, of dat het op een andere wijze kon worden benut (bijvoorbeeld bij het opstellen van de grote opdrachten). De waarderingsscore werd steeds voorzien van een argumentatie. De waarderingen per ontwikkelteamlid zijn samengevoegd tot een teamoverzicht per leergebied.

Op basis van het teamoverzicht hebben leden van het ontwikkelteam vastgesteld welke aandachtspunten worden (i) verwerkt in de visie, (ii) niet verwerkt in de visie, (iii) bespreekpunten tijdens de 2^e ontwikkelsessie voor het herzien van de visie, (iv) meegenomen naar de grote opdrachten (2^e ontwikkelsessie) of (v) meegenomen naar de kennis en vaardigheden (3^e en 4^e ontwikkelsessie).

De rapportage in dit consultatieverslag voor het herzien van de conceptvisie en de overwegingen daarbij zijn geordend rond de thema's (i) relevantie van het leergebied, (ii) inhoud van het leergebied en (iii) positie van het leergebied binnen het curriculum.

Kwantitatieve gegevens consultatie

De ontwikkelteams ontvingen in totaal 785 reacties naar aanleiding van de consultatieperiode. Tabel 1 presenteert de kwantitatieve gegevens van het aantal reacties per leergebied.

Nederlands		Rekenen/wiskunde		Engels/MVT	
aantal reacties	83	aantal reacties	64	aantal reacties	84
Burgerschap		Digitale geletterdheid		Bewegen en Sport	
aantal reacties	135	aantal reacties	77	aantal reacties	47
Kunst en Cultuur		Mens en Maatschappij		Mens en Natuur	
aantal reacties	100	aantal reacties	78	aantal reacties	113

Tabel 1. Kwantitatieve gegevens aantal reacties per leergebied (781)

Bijlage 2 Feedbackformulier Kunst en Cultuur

Ontwikkelteam Kunst en Cultuur heeft consultatievragen opgesteld om feedback op te halen. Deze consultatievragen zijn opgenomen in het feedbackformulier:

- Beschrijft de conceptvisie in voldoende mate de relevantie van ons leergebied voor de ontwikkeling van de leerling? Wat ontbreekt?
- Wordt er in de conceptvisie op het leergebied naar uw mening voldoende aandacht besteed aan de trends en ontwikkelingen in het leergebied Kunst en Cultuur? Wat mist u?
- Verwoordt de conceptvisie in voldoende mate de bijdrage van het leergebied Kunst en Cultuur aan de ontwikkeling van de leerling op het niveau van drie hoofddoelen van het onderwijs (persoonlijke vorming, maatschappelijke vorming, kwalificatie)? Hoe staat u tegenover deze uitwerking? Ontbreken er elementen die u graag toegevoegd ziet?
- In hoeverre onderschrijft u de eerste ideeën over samenhang (binnen en tussen leergebieden) en doorlopende leerlijnen?
- De brede vaardigheden komen bij meerdere vak- en leergebieden terug en worden daar geïntegreerd. Hoe ziet u de samenhang tussen de kennis en vaardigheden in het leergebied Kunst en Cultuur en de brede vaardigheden?
- Welk (inhoudelijk) advies of welke suggesties voor verbetering wilt u meegeven aan het ontwikkelteam voor de ontwikkeling van een visie op het leergebied Kunst en Cultuur?
- Is de conceptvisie voor het leergebied Kunst en Cultuur herkenbaar voor alle onderwijssectoren (PO/S(B)O naar VO/VSO)?
- Herkent u in de conceptvisie in voldoende mate uw vakgebied?
- Figuur 1 schetst de kern van het leergebied. Uitgaande van de definitie van cultuur krijgen leerlingen te maken met een ervaring in een culturele context. Leerlingen exploreren, verbeelden/creëren/conceptualiseren en reflecteren.
- In welke mate is het hier voorgestelde model met de begrippen bruikbaar voor zowel de theorie als de praktijk in het leergebied Kunst en Cultuur? Wat heeft aandacht nodig?
- Figuur 2 legt de verbinding tussen het artistiek creatief vermogen en verschillende media of toepassingen. In het leergebied Kunst en Cultuur leert de leerling in een beeld, door middel van klank, in beweging, met zijn stem, in woorden, met zijn lichaam vorm te geven aan gevoelens. De leerling wordt uitgedaagd te communiceren met de wereld om hem heen: een interactie aan te gaan. Hij gebruikt daarvoor diverse media en waar mogelijk in samenhang.
- Wat vindt u van dit figuur, de toelichting hierop, de explicitering van 'artistiek creatief vermogen' en welke suggesties heeft u ter verbetering van de inhoud of het figuur?
- Figuur 3 besteedt aandacht aan de doorlopende leerlijn van PO/S(B)O naar VO/VSO in het leergebied Kunst en Cultuur. Wat zijn de accenten die u zou willen leggen, wat is uw visie hierop?
- Heeft u nog andere opmerkingen?

Bijlage 3 Binnengekomen reacties Kunst en Cultuur

Er zijn veel reacties ontvangen, onder andere van leerlingen, ouders, ontwikkelscholen, lerarenorganisaties (zoals vakverenigingen), vervolgonderwijs, lerarenopleidingen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. Bent u benieuwd naar de binnengekomen reacties? Kijk op op www.curriculum.nu/kunst-cultuur/.